

її виконання покращать стан житлово-комунального господарства в місті Харкові.

Отримано 27.04.2006

УДК 338

Н.Є.ЛЕЛЮК, канд. екон. наук, О.О.КОРОП

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглядається сучасний стан та основні проблеми галузі і відображаються проблеми пошуку джерел фінансування здійснення розвитку підприємств житлово-комунального господарства на прикладі підприємств Харківщини, обґрунтовується необхідність розробки механізму залучення додаткових джерел фінансування.

Становлення ринкової економіки в Україні, входження її в європейську спільноту, неможливе без створення сприятливих умов для розвитку регіонів, підвищення рівня життя населення. В свою чергу, житлово-комунальне господарство є основою життєзабезпечення населення та продовжує регулюватися державою. Від ефективності підприємств соціального спрямування, що надають життєво необхідні послуги, залежить розвиток населених пунктів, міст, регіонів та держави в цілому.

В економічній літературі проблемам житлово-комунального господарства, його розвитку та реформуванню приділяється значна увага. Дослідження у цій галузі відображаються у працях О.Сунцової, Є.Жемеренко, В.Інговатової, М.Забаштанського [5-7, 9] та ін. Але невирішеною залишається проблема фінансування підприємств із врахуванням специфіки їх функціонування.

Підприємства житлово-комунального господарства сьогодні є найбільш технічно відсталою галуззю економіки з великою кількістю проблем, які перетворилися у техногенну катастрофу. Характерним є те, що законодавча і нормативна база, яка регулює діяльність цих підприємств, сьогодні є дуже недосконалою і не забезпечує правових засад для впровадження та виконання заходів по покращенню діяльності [7].

Житлово-комунальне господарство Харківської області має основні виробничі фонди на загальну суму понад 10 млрд. грн., основний потенціал яких розташований на території міста Харкова. Понад 200 підприємств та організацій галузі, на яких працюють 45 тис. чоловік, надають послуги з обслуговування утримання житла, водо-, теплопостачання, водовідведення, ритуальні, готельні, технічної інвентариза-

ції, виконують роботи по вивезенню твердих побутових відходів, благоустрою населених пунктів, експлуатації та ремонту комунальних доріг та інженерних споруд, утриманню і благоустрою парків, скверів, зон масового відпочинку та ін. [2].

Сьогодні на комунальних підприємствах склалося вкрай важке фінансове становище через неплатежі за використані послуги. Постійно зростає заборгованість з боку підприємств, організацій і населення.

Розглянемо дані про рівень сплати населенням житлово-комунальних послуг, які для наочності наведемо у графічній формі на рис.1.

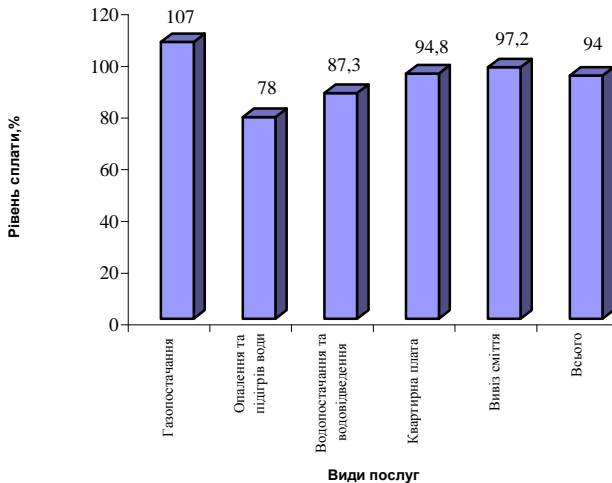

Рис.1 – Рівень сплати населенням житлово-комунальних послуг за перше півріччя 2004 р. по Харківській області

Як видно з графіку, взагалі рівень сплати послуг не досягає 100% [3].

Внаслідок систематичних неплатежів гостро постають питання фінансового утримання, розвитку та фінансування модернізації діючих потужностей, насамперед водопостачання та водовідведення, міського електротранспорту, санітарного очищення та переробки сміття. Дійшов до критичної межі технічний стан мереж і споруд, постійно погіршується стан житлового фонду.

Нинішнє фінансове становище не дозволяє виконувати капітальні ремонти, робити реконструкцію об'єктів водопостачання, водовідведення, теплопостачання і т.д., забезпечити необхідні запаси паливно-мастильних матеріалів і реагентів, сплачувати свої борги [8]. Система

житлово-комунального забезпечення, що склалася є неефективною та витратною. Через відсутність економічних важелів для ощадливого споживання енергоносіїв та ефективного використання технічних матеріальних ресурсів підприємства даної галузі не в змозі розплачуватися за спожиті матеріальні та енергетичні ресурси. Зношеність обладнання викликає нераціональне їх використання і надмірне споживання.

На рис.2 показано стан розрахунків за спожиті енергоносії підприємствами водопровідно-каналізаційного та теплоенергетичного господарства Харківської області.

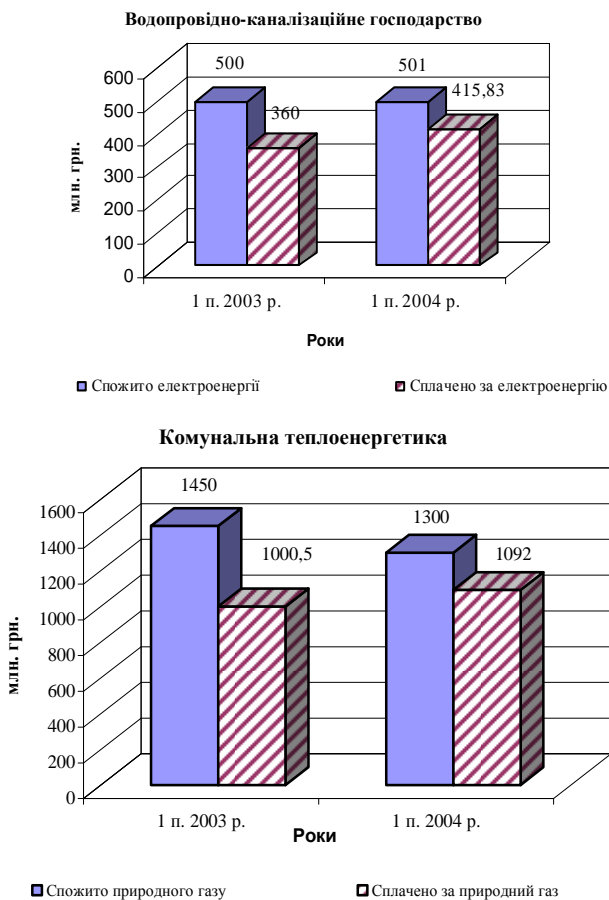

Рис.2 – Стан розрахунків за спожиті енергоносії

Як видно з графіків, підприємства водопровідно-каналізаційного та теплового господарства нездатні в повному обсязі задовольнити свої потреби в енергоносіях. В умовах зношеності виробничих основних засобів, використання їх більше встановленого терміну корисної експлуатації та без постійної модернізації діючого обладнання скорочення матеріаломісткості та енергомісткості виробництва неможливе. Недостатність фінансування галузі ускладнює процеси розробки та впровадження інновацій в сфері виробництва і надання комунальних послуг.

Підприємства функціонують в умовах збитковості з року в рік, як наслідок постійно погіршується якість послуг, що надаються споживачам. У зв'язку із загальним зниженням рівня життя населення та ростом тарифів значно зменшився попит на платні послуги (ремонт та експлуатація житлового фонду, побутові послуги та ін.), звужується коло їх споживачів [5].

Згідно із Законом України „Про житлово-комунальні послуги” №1875-IV від 24 червня 2004 р., до повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в сфері житлово-комунальних послуг належить, зокрема, розроблення нормативно-правових актів щодо формування тарифів на житлово-комунальні послуги, розробка стандартів, нормативів щодо експлуатації, поточного і капітального ремонтів, реконструкції об'єктів житлового фонду [1]. Таким чином, органи місцевого самоврядування є відповідальними за фінансове та технічне становище галузі. Але діючі тарифи на послуги є необґрунтованими. З одного боку, вони не відшкодовують витрати підприємств, з іншого – не відповідають якості послуг. Тобто складається практично безвихідна ситуація: неможливість самофінансування підприємств та проблеми з фінансуванням із зовнішніх джерел.

Фінансування житлово-комунального господарства у зв'язку із специфікою його функціонування здійснюється передусім з різного рівня бюджетів. За допомогою таблиці розглянемо динаміку фінансування житлово-комунального господарства м.Харкова з місцевого бюджету [4].

Видатки бюджету м.Харкова на фінансування житлово-комунального господарства

Статті видатків, млн. грн.	2004 р.	2005 р.	2006 р. (план)
Житлово-комунальне господарство	83,5	88,8	66,5
в тому числі капітальний ремонт житлового фонду	22,3	7,0	7,0
в тому числі благоустрій міста	43,0	46,3	56,5

Як видно з таблиці, видатки на житлово-комунальне господарство

міста мають тенденцію до скорочення, хоча навіть у 2004-2005 рр. обсяг фінансування був недостатній для здійснення нормальної діяльності підприємств та повної підготовки до обслуговування споживачів у відповідний період [3].

Тобто сьогодні основною проблемою житлово-комунального господарства є недостатність фінансових ресурсів для здійснення та розвитку їх діяльності.

Під фінансовими ресурсами господарчих суб'єктів слід розуміти власний, позиковий та залучений грошовий капітал. Теоретично джерела формування фінансових ресурсів підприємств комунального господарства майже споріднені з джерелами підприємств інших форм власності. Разом з тим, наявність багатьох зовнішніх факторів впливу на галузь дещо порушують цю спорідненість [6]. Постійна дотаційність галузі, наявність значних сум дебіторської заборгованості, здійснення цінової політики органами місцевого самоврядування, з одного боку та відсутність податкових пільг та сприятливого інвестиційного середовища, з іншого, унеможливають залучення додаткових джерел фінансових ресурсів.

Система функціонування комунальних підприємств потребує фінансових ресурсів на ремонтно-відновлювальні роботи. Джерелами фінансування оновлення та покращення стану основних засобів можуть бути власні фінансові ресурси підприємства, позичені кошти та кошти, отримані з державного та місцевого бюджетів.

В Україні в цілому та зокрема в м.Харкові основним джерелом фінансування поки що залишаються власні кошти підприємств та організацій, але їх обсяги, звісно, обмежені через тяжкий фінансовий стан підприємств.

В умовах зношеності основних засобів та недостатності коштів зовнішніх джерел фінансування важливим власним джерелом оновлення основних засобів є амортизаційні відрахування, які за своїм економічним змістом є не інфляційним джерелом для оновлення виробничих фондів підприємств. Проте можливості амортизаційного фонду як джерела фінансування значно обмежені існуючою системою нарахування амортизації згідно з чинним законодавством. Тому амортизаційні відрахування не можуть бути єдиним джерелом фінансування оновлення основних засобів.

До зовнішніх джерел крім коштів бюджету можна віднести кредити банків. Але, перевіривши фінансовий стан комунальних підприємств, банки навряд чи приймуть рішення про відкриття кредитної лінії. Підприємства комунального господарства мають наднизьку норму рентабельності і неспроможні забезпечити та розрахуватися за кре-

дитами з високими відсотковими ставками.

Забезпечити сталий економічний розвиток регіону неможливо без проведення активної інвестиційної політики. Завдання місцевих органів влади та держави в цілому – створити сприятливі умови для здійснення інвестицій в галузь, в тому числі іноземних. Але для залучення інвестицій потрібно вже зараз вживати заходи щодо підняття підприємств житлово-комунального господарства на якісно новий рівень функціонування. В умовах, що склалися, важливе значення має розробка механізму погашення дебіторської заборгованості підприємств. Необхідно виявити фактори, що обумовлюють заборгованість населення за житлово-комунальні послуги та знайти шляхи вирішення цієї проблеми. Щоб запобігти техногенній кризі, покращити якість житлово-комунальних послуг та не допустити занепаду галузі, необхідно втручання держави не тільки щодо встановлення тарифів, але й щодо розроблення особливих умов оподаткування: розроблення системи пільг для підприємств даної галузі, а також введення касового методу для визначення податкових зобов'язань.

Отже, вибір та реалізація моделей та схем стосунків держадміністрації і підприємств комунального господарства повинні здійснюватися не стільки стосовно держави, скільки орієнтуватися та проводитися з урахуванням всього спектру умов того регіону, життєзабезпечення якого здійснюється даним підприємством. Для вирішення зазначених вище проблем потрібно розробити індивідуальні плани розвитку та реформування для кожного з підприємств галузі, що враховували б потенціал підприємств, їх власні можливості, з одного боку, та можливостей населення, місцевого та державного бюджетів – з іншого.

1. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 р. № 1875-IV.
2. Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002-2005 роки та на період до 2010 року // www.rada.gov.ua.
3. Програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства Харківської області на 2002-2005 роки // www.rada.gov.ua.
4. Бюджет міста Харкова за 2004-2006 роки // www.citynet.kharkov.ua.
5. Жемеренко С.В. Актуальні проблеми становлення та розвитку комунальних відносин в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №9(51). – С.3-10.
6. Забаштанський М.М. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №6(48). – С.25-29.
7. Инговатова В.А. Рыночные условия хозяйствования жилищно-коммунального комплекса Украины // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №4(46). – С.118-125.
8. Кирей В. Камені спотикання комунальників // Урядовий кур'єр. – 2004. – №22. – С.4.
9. Сунцова О.О. Особливості реформування комунального сектору в умовах української моделі самоврядування // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №6(36). – С.12-17.

Отримано 28.02.2006